

De grote koperen toeters rukken op!

SO WHAT'S NEXT? De zware tuba neemt steeds vaker de plaats in van de basgitaar. Tubaspeler Theon Cross. „Wanneer je adem moet halen, leer je alleen op straat.”

Door onze medewerker
Leendert van der Valk

Hij had het interview vanuit zijn huis in Londen willen doen, maar hij zit nog in de trein, aan de Franse kant van het Kanaal. Theon Cross is er inmiddels aan gewend; weer een trein later, weer moeten bijbetalen voor de ongewone bagage. Dat krijg je ervan als je voor de tuba kiest. Die past nergens in en weegt met de koffer erbij al gauw 30 kilo. Laatst kwam het ding niet door de douane. Een vervanging vind je niet zo snel. Hele eind voor niets gereisd, optreden afgeblazen.

Maar Theon Cross (26) heeft het er voor over. Hij heeft een lichamelijke relatie met het glimmende instrument dat hij moet omhelzen om het te bespelen. „Ik ken hem van binnen en buiten, het is mijn baby.”

De tuba en de sousafoon - eigenlijk een draagbare tuba - zijn de laagst gestemde leden van de brassfamilie.

Brommend en resonerend pompen ze de baslijn onder het geschetter van de andere instrumenten. Lippen die een tuba bespelen moeten veel meer trillen dan lippen die op een trompet blazen. Maar bas is nog maar een deel van wat een tuba kan, volgens Cross. Hij gebruikt de tuba ook graag om bij te dragen aan de beat en de melodie.

Cross speelt dit weekend op So What's Next in Eindhoven. Op dat festival, en op veel andere, staan ook brassbands, zoals het Amsterdamse Valvetronic. En ook daarin domineert de koperen bas, de sousafoon in dit geval. De grote toeters verschijnen steeds vaker op podia, niet om braaf mee te blazen in een ensemble, maar om de straat en de club te vermengen met jazz of pop.

De tuba van Cross is een dominant geluid in de exploderende Londense jazzscene. Hij speelt behalve met zijn eigen groep ook met Sons of Kemet (te zien op Le Guess Who, 8-11 nov) en duikt op bij andere Londenaars zoals Moses Boyd en Nubya Garcia. „Ik heb me nooit gerealiseerd dat mensen een snaarinstrument verwachten voor de bas. Mijn ouders gaven me een hoorn toen ik acht was, daarna speelde ik op euphonium, een kleine tuba, en toen ik het eenmaal kon dragen een echte tuba. Met een *marching band* speelde ik op Notting Hill-carnaval.”

Op dat straatfeest viert Afro-Caribisch Londen zijn muziek en cultuur. Met jazz, hiphop en de dj-cultuur vormt het de basis voor de nieuwe golf in de Londense jazz. Maar om zijn tubaspel te scherpen, luisterde Cross voornamelijk naar de brassbands uit New Orleans die vanaf de jaren tachtig al jazz en hiphop op straat vermengen in de brasstraditie: Dirty Dozen Brassband, Rebirth Brassband. Later beluisterde hij ook de oudestijl jazz, uit de tijd van Louis Armstrong. Hij verdiepte zich in de geschiedenis van zijn ongewone instrument. „Nu zijn we gewend aan contrabas en basgitaar, maar begin twintigste eeuw was de tuba de reguliere bas in jazz. Onversterkt klonken snaren te licht.”

Grote beker

Dat fysieke is volgens Cross ook wat de tuba mooier maakt dan de snaren. „Het is menselijker, je hoort het ademen in de noten. En in de juiste handen kan het behalve donker, juist ook *nimble* klinken.” Nimble: lichtvoetig, vlug. Volgens Cross is de tuba niet moeilijker dan andere blaasinstrumenten, de grote truc is leren wanneer je ademhaalt. Want een baslijn heeft zelden pauze. „Dat leer je alleen op straat.”

Ook Yavin Groenewegen (28) is gevallen voor de grote toeter. Hij is opgeleid als trombonist en werd in die hoedanigheid gevraagd bij de oprichting van een nieuwe brassband: Val-

vetronic. Hij zei ja, maar pikte snel een andere vacante positie in, die van de sousafoon. „Ik heb dat altijd zo tof gevonden, die grote beker boven je hoofd. En je kunt er heel bizarre effecten uit halen.”

De sousafoon is eind negentiende eeuw ontwikkeld om de tuba draagbaar te maken voor straatorkesten. Het ding werd er niet kleiner op. Het koper van de zogenaamde ringbas slingert zich rond het lichaam en mondt uit in een beker van zo'n 70 centimeter doorsnee. Een beetje 'sous' weegt tegen de twintig kilo. Zoals rockbands hun naam op de basdrum zetten, zo is de naam van brassbands over de hele wereld te lezen in de koperen mond die boven de hoofden uittoert.

Zwart voor de ogen

De vader van Groenewegen runt een muziekwinkel en zo kon hij aan zijn sous komen. Hij moest flink oefenen. „Je hebt meer lucht nodig. In het begin werd het af en toe echt zwart voor mijn ogen, stond ik te duizelen. Op het eerste festival dat we deden vroeg onze saxofonist of het wel ging. Ik stond te springen en te blazen en was blijkbaar helemaal wit geworden.”

Zijn interesse voor het instrument werd gewekt door de brassbands die hij vaker op festivals zag. In Nederland zijn dat bijvoorbeeld Gallowstreet en Broken Brass Ensemble. Die spelen niet alleen op jazzfestivals,

De tuba en sousafoon klinken gewoon het vetst

Theon Cross

maar overal waar een feest gewent is. „Ik treed pas een half jaar op met de sous, maar word nu al meer gevraagd dan als trombonist. Er worden nieuwe brassbands opgericht en er zijn niet zoveel sousafonisten.” Het is wel een hoop gehannes met dat onmogelijke instrument. „Daar heb ik me in vergist. Maar het spelen is zo lekker. Op de straathoek gaat het vaak ook gewoon om veel geluid maken. Dan speel je vol op energie en volume.”

Ook Cross ziet zijn collega's op steeds meer plekken opduiken. Hiphopgroep The Roots treedt al jaren op met een druk dansende sousafoonspeler en laatst nog zag hij de toeter op het podium bij Beyoncé verschijnen. „In veel populaire muziek draait het in toenemende mate om diepe bassen, dus groeit de interesse voor de tuba en sousafoon. Die klinken gewoon het vetst.”

So What's Next? is van 2 t/m 4 nov in Eindhoven. Inl: So What's Next?